

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

INTERMEDIATE LEVEL OF SPOKEN SANSKRIT

DR. ANURADHA CHOUDRY

DEPARTMENT OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

IIT Kharagpur

Lecture 08: Revision and practice of the first and second person pronouns in the plural: Part 2

CONCEPTS COVERED

- ❑ Revision and introduction to more of the अस्मत् (asmat – us) and युष्मत् (yuṣmat - you) pronouns in बहुवचनम् (bahuvacanam – plural) forms
- ❑ Practice of धातुरूप (dhāturūpa – verb conjugations)
- ❑ Building of vocabulary

पुनःस्मरणम् punaḥsmaraṇam - Revision

वचनम् -> vacanam	एकवचनम् ekavacanam	बहुवचनम् bahuvacanam	एकवचनम् ekavacanam	बहुवचनम् bahuvacanam
विभक्ति - vibhakti	अस्मद् - asmad	अस्मद् - asmad	युष्मद् - yuṣmad	युष्मद् - yuṣmad
प्रथमा prathamā	अहम् aham	वयम् vayam	त्वम् tvam	यूयम् yūyam
द्वितीया dvitīyā	माम् / मा mām / mā	अस्मान् / नः asmān / naḥ	त्वाम् / त्वा tvām / tvā	युष्मान् / वः yuṣmān / vaḥ
तृतीया tritīyā	मया mayā	अस्माभिः asmābhiḥ	त्वया tvayā	युष्माभिः yuṣmābhiḥ
चतुर्थी caturthī	महयम् / मे mahyam / me	अस्मभ्यम् / नः asmabhyam / naḥ	तुभ्यम् / ते tubhyam / te	युष्मभ्यम् / वः yuṣmabhyam / vaḥ
पञ्चमी pañcamī	मत् mat		त्वत् tvat	
षष्ठी ṣaṣṭhī	मम / मे mama / me		तव / ते tava / te	
सप्तमी saptamī	मयि mayi		त्वयि tvayi	
(सम्बोधनम्) (sambodhanam)	-	-	-	-

अभ्यासः (abhyāsaḥ) - Practice

मत् -> अस्मत् asmat ; त्वत् -> युष्मत् yuṣmat

सः / सा / तत् / भवान् (वती)
saḥ / sā / tat / bhavān (vatī)

प्रशंसां / निन्दां
praśaṁsāṁ / nindāṁ

न प्राप्नोति / प्राप्नुवन्ति / प्राप्नोषि / नुथ / नोमि / नुमः
na prāpnoti / prāpnuvanti / prāpnoṣi / nutha / nomi / numah

ते / ताः / तानि / भवन्तः (वत्यः)
te / tāḥ / tāni / bhavantaḥ (vatyaḥ)

मत्
mat

अधिकं / किञ्चित्
adhikaṁ / kiñcit

शृणोति / शृण्वन्ति / शृणोषि / शृणुथ / शृणोमि / शृणुमः (शृण्मः)
śṛṇoti / śṛṇvanti / śṛṇoṣi / śṛṇutha / śṛṇomi / śṛṇumah (śṛṇmaḥ)

अस्मत्
asmat

त्वम् / यूयम्
tvam / yūyam

शीघ्रं / मन्दं
śīghraṁ / mandam

धावति ... / लिखति ... / वदति ...
dhāvati ... / likhati ... / vadati ...

त्वत्
tvat

सुन्दरः / सुन्दरी
sundaraḥ / sundarī

अस्ति / सन्ति / असि / स्थ / अस्मि / स्मः
asti / santi / asi / stha / asmi / smaḥ

अहम् / वयम्
aham / vayam

युष्मत्
yuṣmat

सुन्दराः / सुन्दर्यः
sundarāḥ / sundaryāḥ

मम / मे = अस्माकम् asmākam / नः naḥ ; तव / ते = युष्माकम् yuṣmākam / वः vaḥ

सः / सा / तत् / भवान् (वती)
saḥ / sā / tat / bhavān (vatī)

मम / मे
mama / me

शुभम्
śubham

इच्छति ....
icchatī ...

ते / ताः / तानि / भवन्तः (वत्यः)
te / tāḥ / tāni / bhavantaḥ (vatyaḥ)

अस्माकम् / नः
asmākam / naḥ

मित्राणि
mitrāṇi

जानाति / जानन्ति / जानासि / जानीथ / जानामि / जानीमः
jānāti / jānanti / jānāsi / jānītha / jānāmi / jānīmaḥ

त्वम् / यूयम्
tvam / yūyam

कृते कार्यं
kṛte kāryam

करिष्यति ... दास्यति ...
kariṣyati ... dāsyati ...

चित्रं
citraṁ

समापितवान् / वती ...
samāpitavān / vatī ...

तव / ते
tava / te

सहोदर ... सह / री ...
sahodara ... saha / rī ...

खादति ...
khādati ...

अहम् / वयम्
aham / vayam

युष्माकम् / वः
yuṣmākam / vaḥ

विद्यालयम् अवश्यम्
vidyālayam avaśyam

आगमिष्यति ...
āgamiṣyati ...

मयि -> अस्मासु asmāsu ; त्वयि -> युष्मासु yuṣmāsu

सः / सा / भवान् (वती) ...
saḥ / sā / bhavān (vatī) ...

मयि
mayi

विश्वासं / विश्वासः
viśvāsaṁ / viśvāsaḥ

करोति / षि / मि ...
karoti / ṣi / mi ...

तस्य / तस्याः / भवतः / त्याः
tasya / tasyāḥ / bhavataḥ / tyāḥ

अस्मासु
asmāsu

प्रीतिं / प्रीतिः
prītiṁ / prītiḥ

अस्ति
asti

त्वं / तव ...
tvam / tava ...

करुणा Compassion
karuṇā

क्रोधः Anger
krodhaḥ

अस्ति / नास्ति
asti / nāsti

अहं / मम ...
aham / mama ...

त्वयि
tvayi

शुभेच्छा Goodwill
śubhecchā

युष्मासु
yuṣmāsu

त्रुटिः Flaw
truṭiḥ

वचनम् -> vacanam	एकवचनम् ekavacanam	बहुवचनम् bahuvacanam	एकवचनम् ekavacanam	बहुवचनम् bahuvacanam
विभक्ति - vibhakti	अस्मद् - asmad	अस्मद् - asmad	युष्मद् - yuṣmad	युष्मद् - yuṣmad
प्रथमा prathamā	अहम् aham	वयम् vayam	त्वम् tvam	यूयम् yūyam
द्वितीया dvitīyā	माम् / मा mām / mā	अस्मान् / नः asmān / naḥ	त्वाम् / त्वा tvām / tvā	युष्मान् / वः yuṣmān / vaḥ
तृतीया tritīyā	मया mayā	अस्माभिः asmābhiḥ	त्वया tvayā	युष्माभिः yuṣmābhiḥ
चतुर्थी caturthī	महयम् / मे mahyam / me	अस्मभ्यम् / नः asmabhyam / naḥ	तुभ्यम् / ते tubhyam / te	युष्मभ्यम् / वः yuṣmabhyam / vaḥ
पञ्चमी pañcamī	मत् mat	अस्मत् asmat	त्वत् tvat	युष्मत् yuṣmat
षष्ठी ṣaṣṭhī	मम / मे mama / me	अस्माकम् / नः asmākam / naḥ	तव / ते tava / te	युष्माकम् / वः yuṣmākam / vaḥ
सप्तमी saptamī	मयि mayi	अस्मासु asmāsu	त्वयि tvayi	युष्मासु yuṣmāsu
(सम्बोधनम्) (sambodhanam)	-	-	-	-

सम्भाषणम् (sambhāṣaṇam) - Conversation

आर्या – हरिः ॐ पीयूष!
āryā - hariḥ om pīyūṣa!

शिष्यः - नमस्ते आर्ये!
śiṣyaḥ - namaste ārye!

आ – ^{यूयं} त्वं परीक्षायाः परं ^थ कुत्र गमिष्यसि?
ā - ^{yūyam} tvam parīkṣāyāḥ param kutra gamiṣyasi?

शि – ^{अहं} परीक्षायाः परं सप्त-दिवसीय-संस्कृतशिविरं कर्तुं संस्कृतभारतीं गमिष्यामि।
śi - ^{aham} parīkṣāyāḥ param sapta-divasīya-saṁskṛtabiram kartuṁ saṁskṛtabhāratīm gamiṣyāmi।
^{वयं vayam} ^{मः} ^{mah}

आ - संस्कृतशिविरं कुत्र भविष्यति?
ā - saṁskṛtaśibiram kutra bhaviṣyati?

शि - तत् बेङ्गालुरुनगरे भविष्यति।
śi - tat beṅgālurunagare bhaviṣyati।

गुष्मान्/वः

आ - तद्विषये त्वां / त्वा कः उक्तवान्?

ā - tadviṣaye tvāṁ / tvā kaḥ uktavān?

अस्माकं/नः

अस्मान्/नः

शि - मम / मे शिक्षकः माम्/ मा उक्तवान्।

śi - mama/ me śikṣakaḥ. mām / mā uktavān |

गुष्माभिः

गुष्माकं/वः

आ - त्वया सह तव / ते पितरौ गमिष्यतः किम्?

ā - tvayā saha tava / te pitarau gamiṣyataḥ kim?

अस्माभिः

अस्माकं

शि - आम्। मया सह मम / मे पितरौ अपि संस्कृतशिविरं गमिष्यतः।

śi - ām | mayā saha mama / me pitarau api saṁskṛtaśibiram gamiṣyataḥ |

गुष्मतः

आ - संस्कृतभारती संस्कृतशिविराय त्वत् कति रूप्यकाणि गृहीतवती?

ā - saṁskṛtabhāratī saṁskṛtaśibirāya tvat kati rūpyakāṇi gṛhītavatī?

अस्मतः

शि - सा संस्था मत् केवलं सप्तशत-रूप्यकाणि गृहीतवती।

śi - sā saṁsthā mat kevalam saptaśata-rūpyakāṇi gṛhītavatī |

गुष्मभ्यं / तः

आ - शिबिरकाले ते तुभ्यं / ते सर्वं दास्यन्ति किम्?

ā - śibirakāle te tubhyaṃ / te sarvaṃ dāsyanti kim?

अस्मभ्यं / तः

शि - आम्। ते मह्यं / मे वासं भोजनं पुस्तकं तथा प्रयोजनीयं सर्वं दास्यन्ति।

śi - ām| te mahyaṃ / me vāsaṃ bhojanaṃ pustakaṃ tathā prayojanīyaṃ sarvaṃ dāsyanti|

गुष्मासु

आ - त्वयि किं संस्कृतानुरागः अस्ति?

ā - tvayi kiṃ saṃskṛtānurāgaḥ asti?

शि - अवश्यम्। मयि बहु संस्कृतानुरागः अस्ति।

śi - avaśyam| mayi bahu saṃskṛtānurāgaḥ asti|

अस्मासु

दि+आ+ए

गीताश्लोकौ gītāślokau

यद्यप्येते न पश्यन्ति लोभोपहतचेतसः।

yadyapyete na paśyanti lobhopahatacetasah|

कुलक्षयकृतं दोषं मित्रद्रोहे च पातकम् ॥१.३८॥

kulakṣayakṛtaṁ doṣaṁ mitradrohe ca pātakam||1. 38||

कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुम्।

kathaṁ na jñeyamaśmābhiḥ pāpādaśmān nivartitum|

कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्यद्भिर्जनार्दन ॥१.३९॥

kulakṣayakṛtaṁ doṣaṁ prapaśyadbhirjanārdana||१. 39||

भिः

Although these, with a consciousness clouded with greed, see no guilt in the destruction of the family, no crime in hostility to friends, why should not we have the wisdom to draw back from such a sin, O Janardana, we who see the evil in the destruction of the family?

The Power of the Gītā

When I read the Bhagavad-Gita and reflect about how God created this universe everything else seems so superfluous.

Conclusion

Albert Einstein

Nobel Laureate and Scientist

(14th March 1879 – 18th April 1955)

शुभास्ते पन्थानः śubhāste panthānaḥ

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

*Thank
you*

